

УДК 94(100)''1939/1945''

© Валерій ЧЕРНЯВСЬКИЙ

**РАДЯНСЬКА ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ ЧАСІВ ВЕЛИКОЇ
ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ 1941 – 1945 рр.: МЕТА, СТРУКТУРА
І ТЕХНОЛОГІЯ ГЕРОЇКО-ПАТРІОТИЧНОГО ДИСКУРСУ**

Досліджується радянська політика пам'яті 1941 – 1945 рр. як засіб формування суспільної ідентичності та героїко-патріотичних настроїв. Реалізація цього курсу здійснювалася шляхом відновлення в колективній свідомості дореволюційної національно-історичної символіки й образів, що забезпечило консолідацію відносно нестійкого радянського соціуму та мобілізувало всі його внутрішні ресурси на боротьбу із зовнішньою загрозою.

Ключові слова: радянська ідентичність, радянський патріотизм, ідеологія, пропаганда, Велика Вітчизняна війна.

У 1991 р. радянський історик Г.Д. Бурдей про роль історичної пам'яті в роки Великої Вітчизняної війни висловився так: «Під час війни неймовірно яскравою виявилася актуальність досвіду історії, надзвичайна сила історичної пам'яті» [4, 14]. Державна політика пам'яті часів Великої Вітчизняної війни є безпрецедентним явищем, який не має аналогів у світовій історії. Партійним ідеологам на основі спекуляцій символікою героїчного минулого та духовної культури народів СРСР удалося впродовж короткого терміну сконструювати надзвичайно стійку ідентичність. Вона не просто об'єднала суспільство й державу в рамках одного уявного конструкта, а надала йому трансцендентний, позачасовий і сакральний зміст, що врешті-решт обумовило прояв майже неконтрольованого, фанатичного патріотизму. У подальшому створена модель лягла в основу історичної пам'яті про Велику Вітчизняну війну, яка виявилася найбільш життєздатним міфом радянської доби. Ні розвал СРСР, ні всі проекти контрпам'яті часів перебудови й пострадянського періоду не змогли досягти його деконструкції. Саме тому з погляду як технологій створення історичної пам'яті, так й ідеологічно-пропагандистської роботи досвід Радянського Союзу є надзвичайно актуальним об'єктом дослідження, який на сучасному етапі розвитку історичної науки розроблений поверхово. Серед усього наявного на сьогоднішній день масиву наукової літератури ця тематика відносно ґрунтовно

висвітлена лише в рамках дослідження Д. Бранденбурга, присвяченого ідеології націонал-більшовизму, тому й надалі зберігає значний евристичний потенціал [3].

Після нападу Третього райху на СРСР перед радянськими ідеологами постала проблема негайного вирішення двох першочергових завдань:

1. Переконати населення в неминучості перемоги Червоної армії.
2. Досягти максимально можливої мобілізації народних мас на безкомпромісну боротьбу з ворогом.

Вирішення цих завдань становило неабияку проблему, адже ставлення населення до панівної політичної системи не було однорідним навіть у середовищі промисловців, частина з яких постраждала від попередньої хвилі репресій. У випадку із селянством, яке чудово пам'ятало колективізацію та голодомор 1932 – 1933 рр., взагалі спостерігалось вороже ставлення до влади і схильність розцінювати війська Вермахту як визволителів. Ситуацію погіршувала й загальна обмеженість радянської культури: її жорсткий утилітаризм і канонізація положень марксизму-ленінізму. Усе це безпосередньо вплинуло на підходи до розуміння історії, яку розглядали з позицій мас [8, 66]. Унаслідок цього практично повністю зникла персоналістика, властива дореволюційній політиці пам'яті.

Під тиском партійного керівництва суттєвих зміни зазнала й загальна система освіти. Викладання історії задля формування національної гордості й створення об'єктів для колективного наслідування починають розглядати шкідливим. Тому нова методика передбачала тлумачення минулого як процесу поступового, закономірного розвитку, ключову роль у якому відігравала класова боротьба [6, 144]. Усе це повністю відповідало марксистській інтерпретації гегелівської діалектики, однак було далеким від світосприйняття пересічних громадян. Крім історичного матеріалізму, деформація суспільної пам'яті відбувалася під впливом інших чинників:

По-перше, радянський варіант соціалізму мав радикальний футуристичний характер. Він створював проекцію суспільства від сьогодення в майбутнє, а минуле оцінював лише як «статистичний фон». Саме ця обставина стала причиною історичного нігілізму 1920-х – початку 1930-х рр., розриву з дореволюційною культурною традицією та формування негативного ставлення до героїко-патріотичних образів минулого [9, 35]. Як наслідок – акцент уваги суспільства змістився в сторону відносно нещодавніх подій, що забезпечилось шляхом відбору фактів, безпосередньо пов'язаних з історією марксизму й російського революційного руху. Решта «історичного горизонту» максимально ущільнювалась і перетворювалась на преамбулу 1917 р. Цей принцип і був покладений в основу нових курсів історії СРСР, створених на початку 1930-х рр. [6, 153].

По-друге, після завершення громадянської війни радянська політика пам'яті спрямовувалася на «репресивне стирання» з колективної свідомості спогадів про попередній режим. П. Кореннтон розглядав це явище як атрибут тоталітарних суспільств і вбачав його основний прояв у вилученні з уживання лексику, що ніс у собі небажаний мнемотичний зміст [15]. Мовні реформи

1920-х рр. не просто провели межу між дореволюційною ерою і радянським часом, а й здійснили відчуження молодих людей від традиційних текстів як засобу трансляції історичної пам'яті [9, 37]. Довершувала цей процес боротьба з релігією, яка в умовах пережитків станового суспільства так само створювала символічний простір, на базі якого формувалось уявлення про колективне минуле. Станом на 1930-ті рр. держава взяла курс на остаточний розрив із православною християнською традицією, яка за часів Російської імперії була чи не єдиним засобом створення та поширення патріотичних настроїв. Досвід війни 1812 р. продемонстрував ефективність мобілізації народних мас через структури та інститути церкви, а фактична відмова від цієї практики під час Першої світової війни багато в чому обумовила загальну неефективність російської пропаганди [13]. У будь-якому разі на початку Великої Вітчизняної війни цей ресурс був фактично втраченим.

Таким чином, індивід опинявся «відірваним» від національного культурного та історичного контекстів, а формування патріотичних настроїв досягалося лише на основі положень марксизму-ленінізму. Тому інтернаціоналізм – ідея боротьби за світову соціалістичну революцію – проголошувалася пролетарським еквівалентом поняття «Батьківщина». Варто зауважити, що в радянській літературі роль цього фактора в піднесенні патріотичних настроїв, суттєво перебільшена. Наприклад М. Саркісянц цілком справедливо зазначав, що марксистські ідеї мали відносно невеликий вплив на маси порівняно з традиційними уявленнями про правду, суспільну справедливість, колективізм, єдність суспільства та держави тощо. Насамперед саме цими категоріями спекулювали більшовики [12]. Пролетарська, соціалістична та марксистська риторика могли охопити відносно незначні верстви населення, а по мірі того як «світова революція» перетворювалася з класово-політичної цілі в складову радянської міфології, очевидною ставала її утопічність. Отже, інтернаціоналізм як ідеологічний базис радянської ідентичності та патріотизму мав відносно невисокий коефіцієнт корисної дії. Неспроможність інтернаціоналістичної риторики забезпечити консолідацію суспільства в умовах тривалого, виснажливого військового конфлікту була очевидною для керівництва країни. Остаточо партійна еліта усвідомила цей факт у середині 1930-х рр., коли вперше на офіційному рівні визнавалася неможливість розбудови сильної держави без патріотичного виховання [6, 153]. Паралельно з цим апогею досягла ідеологічна криза, обумовлена об'єктивним виснаженням попередніх концепцій, а також цілковитим провалом політики пам'яті 1920 – 1930-х рр., у результаті якої радянська ідеологія практично не могла мобілізувати для своїх нагальних потреб історичні образи й символіку минулого. Усе це призвело до початку поступової реабілітації героїчної історії.

Спочатку цей процес виявив через масову культуру кінця 1930-х – початку 1940-х рр. У художній літературі та кінематографії стають популярними історичні сюжети, зокрема романи С. Бородіна, С. Сергєєва-Ценського та В. Соловйова, а також такі кінострічки, як «Петро I», «Олександр Невський», «Богдан

Хмельницький», «Суворов» [5, 23, 25]. В умовах розгортання Другої світової війни радянський уряд почав пошук компромісу між офіційною світоглядною доктриною й елементами національного патріотизму.

Напад Німеччини 22 червня 1941 р. на Радянський Союз вніс свої корективи в цей процес. Уже на початковому етапі Великої Вітчизняної війни ідеологічний курс СРСР різко змінюється на залучення образів і символіки минулого як консолідуючих і мобілізуючих засобів. Як результат – відбулося відродження пам'яті про російських національних героїв: О. Невського, Д. Донського, К. Мініна, Д. Пожарського, О. Суворова, М. Кутузова [3, 133]. Кожна з наведених персоналій уособлювала окрему історичну епоху, перетворювалась у «пласт пам'яті» і за своїм змістом утворювала цілісний гомогенний ряд: війни Новгороду з шведськими й лівонськими рицарями, протистояння Московського князівства й Золотої Орди, війни з Польщею часів «смути» 1598 – 1613 рр., розгром Наполеона у Вітчизняній війні 1812 р. являли собою приклади інтервенцій, які завжди закінчувалися цілковитим розгромом ворога. Тому використання цих постатей і подій не просто ставало базисом для героїко-патріотичних настроїв серед солдатів Червоної армії та пересічних громадян, а й створювало враження невідворотності поразки Третього райху як історичної закономірності. Їхнє відновлення відбулося не лише на рівні масової культури, а й охопило державну комеморативну політику, пропаганду й безпосередньо саму історичну свідомість соціуму.

В умовах війни Радянський Союз на прикладів історичного минулого формував національну ідентичність, яка поєднувалась з радянським інтернаціоналізмом. Пропаганда використовувала обидва напрями системно, утім національний вектор посідав помітно менше місця в структурі ідеологічного дискурсу. Якщо розглянути співвідношення маркерів радянського й національного патріотизму в пропагандистських плакатах, то стане очевидно, що питома вага останніх незначна [14, 56]. Проте інтерес становить не стільки їхня чисельність, скільки композиційні, архітектонічні особливості та похідний від них ідеологічний зміст.

Постаті О. Невського, Д. Донського, К. Мініна, Д. Пожарського, О. Суворова, М. Кутузова, Б. Хмельницького виникли як символічні елементи дискурсу вже в 1941 р. і залишались його складниками до кінця війни. У переважній більшості випадків вони демонстрували правонаступництво більшовизму стосовно героїко-патріотичного минулого російського народу, а Червоній армії – щодо її військових традицій. Візуалізація цього ефекту досягалася шляхом зображення вище перерахованих персоналій у бойових порядках червоноармійців або їхньої подачі в системі радянської символіки. У цьому аспекті хрестоматійним можна назвати є плакат Кукреніксів «Бъём мы здорово колем отчаянно – внуки Суворова, дети Чапаева» [7, 11]. О. Суворов і Д. Донської зображувалися поряд із героєм громадянської війни В. Чапаєвим, завдяки чому досягався своєрідний консенсус між радянським і дореволюційним патріотизмом.

Окрім зазначеної персоналістики, активно використовувались й абстрактні історичні образи давньоруської дружини та билинних богатирів. У першому та в другому випадку вони ставали своєрідним засобом вираження сили, мужності та воїнської доблесті бійців Червоної армії. На прикладі такого засобу візуальної пропаганди, як агітаційний плакат, видно, що на них червоноармієць і билинний богатир подавались як тотожні за змістом поняття [7, 121]. Інколи герої билин виступали як сторонні спостерігачі, символ предка, що пишається звитягами своїх нащадків [7, 121]. З технічного погляду епічна постать богатиря відігравала таку ж роль, як й історична персоналістика, однак, на відміну від неї, існувала не тільки на рівні дискурсу, а й на рівні колективному несвідомому, тому мала значно глибший пропагандистський ефект.

Окремим вектором державної комеморативної політики часів Другої світової війни було залучення до символічної боротьби персоналій і образів Жовтневої революції та громадянської війни 1917 – 1922 рр. При цьому революційні здобутки 1917 р. позиціонувались як видатне досягнення попереднього покоління, завдання нащадків зводилося до необхідності його збереження в умовах війни з Німеччиною. У цьому аспекті консолідація суспільства й формування ідентичності досягалися на основі трансляції пам'яті про В. Леніна, В. Чапаєва, С. Кірова, М. Фрунзе та інших більшовицьких персоналій, які впродовж 25 років стали складником нової світської «релігії», однак у кількісному співвідношенні вони суттєво поступалися національним історичним символам.

Радянська історична наука 1941 – 1945 рр. повністю слідувала тому ж курсу, що й пропаганда. Переорієнтація від досліджень революційних рухів і класової боротьби до вивчення воєн і героїчної історії народів СРСР розпочалася ще в 1940 – 1941 рр. Після нападу Німеччини на Радянський Союз основними темами наукових і популярних публікацій остаточно закріпилися такі: війни Новгороду з германськими агресорами, Лівонська війна 1558 – 1583 рр., Північна війна 1700 – 1721 рр., боротьба Київської Русі з кочовиками, Вітчизняна війна 1812 р. і Кримська війна 1853 – 1856 рр. Сама ж історія вперше перетворилася на ідеологічний інструмент, що офіційно визнався на державному рівні, українські історики не стали винятком із загальних правил [4, 27]. З перших днів війни працівники Інституту історії України згорнули роботу запланованих тем і приступили до публікації серії науково-публіцистичних брошур за такими напрямками: боротьба слов'янських народів із кочовиками; війни з німецькими агресорами XII – XV ст.; Вітчизняна війна 1812 – 1814 рр.; війна зі Швецією 1700 – 1721 рр. [10, 15].

Безумовно, ідеологічне значення історичної науки найяскравіше виявилось на початкових етапах війни. Під час оборони Києва із співробітників Інституту історії України та викладачів вищих навчальних закладів були сформовані спеціальні лекторські бригади, які вели роботу з червоноармійцями в прифронтових районах. Аналогічну пропагандистську функцію виконували музейні експозиції та похідні виставки [10, 5]. У цей час найпопулярнішим жанром історичного твору стає науково-публіцистична брошура. Перебуваючи

в евакуації, Інститут історії України започаткував серію публікацій під назвою «Наші великі», присвячену таким українським національним героям, як Б. Хмельницький, М. Кривоніс, І. Богун, П. Сагайдачний, С. Палій, І. Гонта та ін. [10, 5].

Окрім традиційних героїко-патріотичних мотивів, історичною наукою СРСР розроблялась й етатистська тематика, спрямована на прославлення сильної державної влади. Погляд дослідників скеровується в часи Петра I, Івана IV Грозного, Катерини II, які так само стають частиною дискурсу [4, 27]. Якщо в 1920-х – 1930-х рр. проваджувався курс, спрямований на розрив із дореволюційною державною традицією, то під час Великої Вітчизняної війни здійснювалися спроби встановлення правонаступництва радянської влади, починаючи з часів Київської Русі. Це значить, що політика пам'яті СРСР стала практично тотожною практиці провідних європейських модерних держав.

Формування почуття радянського патріотизму в роки Великої Вітчизняної війни відбувалося в умовах реанімації мнемотичних образів, характерних для дореволюційної епохи. Практично відразу після нападу Німеччини, 22 червня 1941 р., на сторінках преси, на публічних мітингах і у виступах державних осіб по радіо зазвучала теза про порушення фашистським Вермахтом «священних пределов нашей Родины». Месіанська ідея «священної Батьківщини», недоторканості й сакральності територій СРСР виявилися надзвичайно ефективним знаряддям ідеологічної боротьби, які маркували Німеччину як джерело ересей і носія «абсолютного зла», з яким ведеться «священна війна». В основі цього конструкта – добре відомий ще за часів царської доби символ «священної Русі», який набув завершеної форми вже під час російсько-турецьких воєн XVIII ст. Е. Хоксбаум вбачав наявність подібної абстракції в основі ідентичності частини населення Російської імперії [13, 80]. Так чи інакше, але в 1941 – 1942 рр. відбулася його цілковита радянська й поновлення в масовій свідомості. Аналогічний процес простежувався й з образом «Батьківщина», який у радянській пропаганді набув антропоморфного характеру й тлумачився як «жінка-мати», що одночасно виступала і як жертва, і як заклик до боротьби.

Дочислареанімованих образів слід зарахувати сам термін «Велика Вітчизняна війна». Його почали вживати щодо радянсько-німецького протистояння з 3 липня 1941 р. За формою і змістом цей термін збігається з Вітчизняною війною 1812 р. та розгромом непереможної армії Наполеона. Окрім напіврелігійного поняття порушення священних кордонів, радянська влада розглядала й інші ідеологічні конструкти часів Російської імперії. Насамперед це стосується поновлення слов'янофільської та панславистської риторики: ідеї про загальнослов'янське братство й одвічну боротьбу слов'янства з германцями. Цілком зрозуміло, що все це досить добре резонувало з радянським інтернаціоналізмом. Цей вектор знаходив своє втілення практично в усіх формах пропаганди – від агітаційного плаката до офіційних державних заходів, наймасштабнішим з яких став «Загальнослов'янський мітинг», який відбувся 9 квітня 1943 р. у Москві. На

ньому прославлялася «бойова єдність» слов'ян і звучали заклики до подальшої безкомпромісної боротьби з «німецькими поневолювачами» [5, 130].

З огляду на викладене вище, можна констатувати про те, що радянський проект пам'яті 1941 – 1945 рр. і похідне від нього героїко-патріотичне піднесення стали результатом привласнення пануючою владою старих образів, схем і концепцій, відпрацьованих у ідеологічній практиці Російської імперії, унаслідок чого утворився достатньо специфічний конструкт ідентичності, що складався з таких рівнів:

1. Радянської наднаціональної соціалістичної ідентичності.
2. Героїко-патріотичної історичної пам'яті, що тяжіла до націоналізму.
3. Рівня трансцендентних образів: уявлень про «священну Батьківщину», «Батьківщину-Матір» і «священну війну».

Д. Бранденбург вважав це явище результатом русоцентристської ідеології, яка почала формуватися ще в 1930-х рр. [3, 152]. На нашу думку, русифікацію расової культури можна розглядати лише побічно. Радянські ідеологи не мали часу для розробки альтернативних моделей минулого. Крім цього, в умовах розриву з дореволюційними традиціями це завдання було складним із суто технічного погляду. Незважаючи на майже національну полеміку Е. Ярославського й О. Щербакова та інших партійних діячів початку 1940-х рр., радянську політику пам'яті не можна назвати суто «російською», оскільки прив'язка історичної символіки відбувалася не до національного, а до радянського контексту. У результаті в процесі війни постаті А. Невського, Д. Донського, К. Мініна, Д. Пожарського, А. Суворова, М. Кутузова вийшли далеко за межі російського культурного простору.

Період між 1941 – 1945 рр. став часом своєрідного ідеологічного послаблення, який дав змогу звернутися до консолідуючої сили минулого, однак мав і небажані наслідки. Зокрема, це стосується часткової реанімації дореволюційних підходів до написання й розуміння історії, які не відповідали офіційній державній світоглядній доктрині. Як результат – для перших повоєнних років звичним явищем стали негативні відгуки партійних органів про роботу Інституту історії та інших науково-дослідних установ.

На наш погляд, у цьому контексті доречним видається запитання: «Чому така масштабна реанімація пам'яті виявилась можливою?». Очевидно, ми маємо справу з апріорною здатністю суспільства відтворювати минуле, яку Я. Асман протиставляв здатності запам'ятовувати [1, 42]. Упродовж понад 20 років усі історичні елементи героїко-патріотичної традиції Російської імперії перебували в забутті, однак «як по команді» всі вони були поновлені в радянській колективній свідомості. Цю обставину не можна пояснити блискучою організацією пропагандистської роботи. Імовірно, феномен полягає не в історичній (що формується та існує на рівні державної ідеології), а в колективній пам'яті як об'єктивного атрибута соціальної групи. На нашу думку, саме вона зберігала складники дореволюційного патерну минулого й в умовах зовнішньої стимуляції

змога його відновить. Пояснити цей феномен можна також із позиції психоаналізу, тобто радянська влада спровокувала витіснення всіх історичних уявлень, що суперечили колективному несвідомому, де вони й існували до свого поновлення під час Великої Вітчизняної війни. В обох випадках риторика партійних ідеологів була просто стимулом зовнішнього середовища. Усе це переконує в здатності групи не лише формувати власну пам'ять, а й «затримувати» раніше нав'язані моделі минулого.

Не менш дражливим залишається питання про те, які наслідки проект пам'яті часів Великої Вітчизняної війни мав для радянського суспільства? З одного боку, він забезпечив необхідну консолідацію й патріотичне піднесення, з другого – не створив механізму адаптації дореволюційного минулого до сучасного світосприйняття. Уся залучена до дискурсу історична символіка вилучалася з національного або імперського культурних контекстів і не отримувала остаточної інтеграції в радянській колективній свідомості. Образи О. Невського, Д. Донського, К. Мініна, Д. Пожарського, О. Суворова та М. Кутузова так само, як і інших національних героїв, мали суто інструментальне значення, яке обмежувалося формуванням ідентичності та патріотичних настроїв. Водночас очевидним був їхній апріорний конфлікт із радянською дійсністю, шляхи вирішення якого ніхто й не шукав. Таке привласнення не могло бути абсолютним. У результаті для населення СРСР характерною ознакою стала подвійна ідентичність, а саме: радянсько-інтернаціональна й національна, які утворювали в суспільній свідомості дві окремі структури [2, 48]. Нестабільність подібного конструктора призвела до перебудови й розпаду Радянського Союзу.

Джерела та література:

1. Ассман Я. *Культурная память: письмо, память о прошлом и политическая идентичность в культурах древности* / Я. Ассман. – М.: Язык славянской культуры, 2004. – С. 42.
2. Барабаш М.Ю. *Советская идентичность в этносоциальном пространстве: институциональные особенности* / М.Ю. Барабаш // *Теория и практика общественного развития*. – 2012 – № 3. – С. 48.
3. Бранденберг Д. *Национал-большевизм. Сталинская массовая культура и формирование русского национального самосознания (1931 – 1956)* / Д. Бранденбург. – СПб.: ДНК, 2009. – С. 111.
4. Бурдей Г.Д. *Историк и война: 1941 – 1945* / Г.Д. Бурдей. – Саратов: Издательство Саратовского университета, 1991. – С. 14.
5. Комков Г.Д. *На идеологическом фронте Великой Отечественной...: 1941 – 1945* / Г.Д. Комков. – М.: Издательство «Наука», 1983. – С. 23, 25.
6. Кривошеев Ю.В. *Изгнание науки: Российская историография в 20-х – начале 30-х годов XX века* / Ю.В. Кривошеев, А.Ю. Дворченко // *Отечественная история*. – 1994 – № 3. – С. 144.
7. *Плакаты войны и победы. 1941 – 1945*. – М.: Контакт-Культура, 2005. – С. 11.
8. Покровский М.Н. *Историческая наука и борьба классов* / М.Н. Покровский. – Москва – Ленинград: Государственное социально-экономическое издательство, 1933. – С. 49.

9. Родионова И.В. Советский патриотизм: генезис концепции / И.В. Родионова // Научные труды Московского гуманитарного университета. – 2010 – Вып. 125. – С. 35.
10. Стрельський Г. Українська історична наука в роки Другої світової війни / Г. Стрельський // Історія України. – 2011 – № 41 – 42 (729 – 730). – С. 5.
11. Саркисянц М. Россия и мессианизм. К «русской идеи» Н.А. Бердяева / Н.А. Бердяев. – СПб.: Издательство Санкт-Петербургского университета, 2015. – 274 с.
12. Мельникова Л.В. Отечественная война 1812 года и Русская православная церковь / Л.В. Мельникова // Отечественная история. – 2002. – № 6. – С. 27 – 38.
13. Хоксбаум Э. Нации и национализм после 1780 года / Э. Хоксбаум. – СПб.: Алетея, 1998. – С. 80.
14. Шалигина Д.Л. Специфика пропагандистского плаката во время Великой Отечественной войны как средства конструирования советской идентичности / Д.Л. Шалигина, В.А. Куликов // Вестник Пермского университета. – 2011. – Вып. 5 (16). – С. 56.
15. Connerton P. Seven types of forgetting / P. Connerton // Memory Studies. – 2008 – Vol. – No. 1. – P.60.

© Валерий ЧЕРНЯВСКИЙ

СОВЕТСКАЯ ПОЛИТИКА ПАМЯТИ ВРЕМЁН ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ 1941 – 1945 гг.: ЦЕЛЬ, СТРУКТУРА И ТЕХНОЛОГИЯ ГЕРОИКО-ПАТРИОТИЧЕСКОГО ДИСКУРСА

Исследуется советская политика памяти 1941 – 1945 гг. как средство формирования общественной идентичности и героико-патриотических настроений. Реализация этого курса осуществлялась посредством реконструкции в коллективном сознании дореволюционных национально-исторических символов и образов, что обеспечило консолидацию сравнительно нестабильного советского социума и мобилизовало все его внутренние ресурсы на борьбу с внешней угрозой.

Ключевые слова: советская идентичность, советский патриотизм, идеология, пропаганда, Великая Отечественная война.

© Valeriy CHERNIAVSKYY

THE SOVIET POLICY OF THE MEMORY DURING GREAT PATRIOT WAR 1941 – 1945: OBJECTIVE, STRUCTURE, TEHNOLOGY OF PATRIOTIC DISCOURSE.

In the following article investigates the soviet memory policy in 1941 – 1945 like a tool of construction social identity and patriotic moods. This course implemented by dint of recovery pre-revolutionary national and historical symbols in collective consciousness. The result of this policy was consolidation of soviet society and mobilization all its inner resource for struggle with enemy.

Keywords: soviet identity, soviet patriotism, ideology, propaganda, Great Patriot war.